

Oponentní posudek diplomové práce Bc. Markéty Košťálové

Téma: Role náboženských stran v izraelském politickém systému

Konzultant: Doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

Oponent: Jan Fingerland, PhD.

Vypracováno: 25.1.2009

Diplomová práce Bc. Markéty Košťálové se zabývá rolí, vývojem, postavením a charakteristikou nábožensky orientovaných stran v izraelském politickém a stranickém systému. Náboženské strany - autorka je v rámci práce nijak nedefinuje - hrají v izraelské politice významnou roli. Zaprvé kvůli svému vydíracímu potenciálu, jenž je dán zvláštními rysy volebního systému, a za druhé svou schopností reprezentovat důležitou část společnosti a reflektovat pohyby v tomto společenském segmentu.

Autorka rozdělila svou práci velmi přehledně a logicky. V první části se zabývá typickými znaky izraelského politického systému, jako je téměř čistá proporcionalita volebního systému a v důsledku toho v jiných zemích nevídaná mnohostranická scéna. V druhé části se zabývá historickým vývojem stran, s přihlédnutím k dopadům drobných změn volebního zákona. Třetí část se zabývá postavením náboženských stran ve stranickém systému z hlediska tří důležitých štěpení izraelské společnosti, z nichž dvě (ortodoxní vs. sekulární a Sefardí vs. Aškenázové) jsou izraelským specifíkem, a třetí (levice vs. pravice) je deformovaná rolí obou bloků v jednání s Palestinci. Čtvrtá část analyzuje několik nejvýznamnějších náboženských stran. Pátá pak analyzuje elektorát těchto stran.

Toto rozčlenění umožnilo autorce téma systematicky zpracovat, i když jednotlivé části mají rozdílnou kvalitu. K nejlepším patří první, „politologická“ část (analýza a popis politického systému). Bc. Košťálová ukazuje, jak se izraelský stranický systém utvářel pod vlivem specifického volebního zákona a dalších skutečností. Tak vznikla fragmentovaná stranická scéna, v níž se rozvinuly mnohé neblahé praktiky, které dosud postihují izraelský veřejný život. (V závěru ovšem autorka překvapivě tvrdí, že hlavní příčinou mnohostranickosti systému je komplikovaná společenská struktura)

Větší hloubku zkoumání by si zasloužily některé pozdější části. Například popis štěpení mezi sefardskou a aškenázkou částí společnosti není zela uspokojivý. Sefardská scéna je mnohem různorodější, než jak je popisována, a lepší popis by zasloužila mentalita, která se za sefardským jednáním skrývá. Je pravda, že v průměru sefardé patří k méně vzdělaným a obecně řečeno nižším vrstvám, ale dost těžko se dá tak jednoznačně tvrdit, že „navenek působí anachronicky, neboť dodržují stejné zvyky v oblékání či stranování, které v dnešním světě vzbuzují pousmání.“ (s. 45) - pravděpodobně jde o informaci přejatou z nějaké starší publikace, na kterou ale v textu neodkazuje. Typickým sefardem je v Izraeli prodejce falafelu nebo řidič taxíku oblečený do džínových kalhot, nikoli rabi Ovadja Josef ve vyšívaném kabátu.

Šas je také strana, kterou volí mnoho sekulárních voličů, což autorka konstatuje, ale dále nerozvádí. Přitom jde o velmi zajímavý jev, který Šas vyděluje z řady jiných podobných stran.

Při popisu praktik strany Šas v oddíle 4.3 velmi zdařile popisuje některé postupy této strany při vyjednávání s potenciálními koaličními partnery, ale příliš neodkazuje na literaturu. V případě pasáží o Šasu, ale i jiných náboženských stran by bylo možná vhodné popsat i vnitřní dynamiku těchto stran - jak vnitřně fungují (autorita rabínů), jak vypadá jejich kampaň (využívají náboženského citění, ale také zneužívají předsudků a obav prostších voličů), a také zpětný dopad politizace náboženství na tuto komunitu a její další budoucnost - jako příklad lze uvést vytváření autonomního školního systému, který snižuje jejich schopnost uplatnit se na trhu práce a tedy dlouhodobě zvyšuje závislost části voličů na své straně a jejich úspěších. To je velké a významné téma, které by si zasloužilo zpracování. V této souvislosti je také škoda, že autorka ve svém popisu pozoruhodné strany Meimad (s. 71-2), jež se v tomto ohledu lišila, pouze konstatuje, že tato organizace jako strana neuspěla, ale nepokouší se vysvětlit proč.

Zdá se mi také, že autorka ne zcela dostatečně zná židovské náboženské prostředí, (i když je pravda, že to se dá bez obav říci i o autorech některých, zejména českých publikací). Konstatuje správně, že náboženské strany volí lidé s nízkým „vzděláním“ (základním či středoškolským) (s. 30), ovšem zároveň se jedná o lidi s nadprůměrným náboženským vzděláním. Právě tento rozpor by si zasloužil lepší rozbor. Odráží totiž zcela odlišná očekávání a hodnoty sekulární a nábožné části společnosti.

Když popisuje (s. 49) problém uznávání konverzí, zmiňuje pouze konflikt mezi „ortodoxními“ kruhy a reformními či konzervativními skupinami, které ovšem nejsou v izraelské společnosti významně zastoupeny. Pro Izrael je ale přinejmenším stejně významný rozpor mezi ortodoxním náboženským establishmentem státu (jenž má v rukou provádění a uznávání konverzí) a ultraortodoxním segmentem, který stojí mimo tyto struktury a provádí vlastní konverze.

Z nedokonalého zažití věci možná vyplývají různá drobná opominutí a omyly, autorka zaměňuje „starý“ jišuv s pozdějším sionistickým jišuvem (23), židovské amulety jistě nejsou „svěcené“ (30) atp.

V páté části se zabývá rozbohem typického elektorátu náboženských stran. Ve třech oddílech se zabývá radikální pravici, charedim (ultraortodoxními) a osadnickým hnutím. Při popisu povahy a názorů skupiny izraelských charedim se opět projevuje nedostatečná znalost tohoto prostředí, což je ovšem opět deficit, který se vztahuje na již publikující politology. V tomto oddíle autorka vůbec necituje žádnou sekundární, natož primární literaturu.

Nezdá se, že by rozlišovala mezi „charedim“ a „datim“ - tedy zhruba mezi ultraortodoxní a ortodoxní/zbožnou částí společnosti. Jejich volební chování může být odlišné a jde tedy o důležité odlišení. Kromě toho „datim“ jsou jako voliči důležitější než v samostatném oddíle analyzovaná „radikální pravice“ (ovšem též popsána bez jakéhokoli odkazu na literaturu).

Ve vztazích mezi sekulárními a nábožnými Izraelci došlo v posledních letech k některým změnám (obnova zájmu o tradici v sekulární části společnosti, demografické změny mezi charedim vyvolané odbouráním části sociálních dávek a nástup žen do práce, reakce na vystěhování osadníků z Gazy, úvahy o dělení Jeruzaléma), které autorka nezaznamenává.

To vše jsou ovšem výtky, které by se možná měly vztahovat k závažnější práci než je práce diplomová, a dodávám je jen pro úplnost.

Jazyk a styl: autorka píše relativně nekomplikovaně a přehledně, což je správné. Měla by ovšem, pokud bude pokračovat v akademickém - nebo jakémkoli jiném - psaní, zlepšit svůj styl. Text obsahuje různé nepříhodné nebo nesrozumitelné formulace, které čtenáře snadno

rozladí („služba jejich postulátům“, sefardští „soukmenovci“).

Při čtení také vadí nepravdivosti při přepisu hebrejských jmen a názvů. Někdy autorka přebírá anglickou transkripci, jindy přepisuje jména foneticky do češtiny. S výjimkou jmen autorů citovaných prací by měly být všechny názvy i jména transkribovány do češtiny. Např. nikoli eretz, ale erec; Comet, nikoli Tsomet, Chadaš a Cherut místo Hadaš a Herut. Opakovaně také píše Jichak místo Jicchak, a jahudat místo jahadut atp.

Použitá literatura: Autorka uvádí v závěru práce dostatečné množství literatury. V textu se převážně se opírá o cca tři díla, práce by možná snesla větší množství odkazů na zdroje, případně i na nějaké prameny - stranické dokumenty atd.

Údiv může vyvolávat opakované citování knihy skandálního autora Israela Shahaka na téma židovský fundamentalismus, kterou lze těžko považovat za vědeckou publikaci. Existují odborná díla jiných autorů na stejné téma, např. od Aviezera Ravitzkého nebo Laurence Silbersteina.

SHRNUTÍ

Studie Markéty Košťálové se drží tématu tak, jak autorka sama vytyčila v projektu a později v samotné práci. Dotýká se všech důležitých aspektů problému, téma přehledně a logicky dělí a pracuje s anglicky psanou literaturou.

Doporučuji proto diplomovou práci k obhajobě a navrhuji ocenit ji stupně velmi dobře.

Vypracoval Jan Fingerland,

V Praze, dne 25. ledna 2009.